

Förbjuden frukt

En diskursanalys av cannabisdiskursen i den svenska riksdagen

Magnus Thor
Anton Nottberg

Abstract

Analysmaterialet i denna uppsats består av en rad riksdagsdokument behandlandes den svenska riksdagens cannabisdiskurs. Detta analysmaterial som behandlas är under perioden 1990 till 2007. Vi har även studerat hur policydebatten har förts i ett historiskt perspektiv under perioden 1968 fram till mitten av 1990-talet.

Frågor utifrån en Foucaultinspirerad diskursanalys behandlar en rad ämnen inom diskursen och vid närmare analys beskrivs den svenska riksdagsanalysen som synnerligen ensidig.

Nyckelord: Foucault, cannabis, diskursanalys

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Teori & Metod.....	2
2.1 Diskurs.....	2
2.2 Diskurs enligt Foucault.....	
2.3 Diskursanalys enligt Foucault.....	3
2.4 Analysmetod enligt Foucault.....	
2.5 Material, urval & begränsningar.....	5
2.6 Förförståelse.....	6
3. Syfte & Frågeställning.....	7
4. Historisk bakgrund.....	8
4.1 Den svenska lagstiftningen inom narkotikaområdet.....	8
4.2 Den svenska debatten.....	9
5. Analys & Resultat.....	12
5.1 Möjlighetsvillkor - Uppskattning av existensen och omfattningen av cannabisfrågan.....	13
5.1.1 Indikatorer på cannabis skadeverkningar.....	13
5.1.2 Indikatorer på cannabis ökade utbredning i Sverige... ..	14
5.1.3 Problematiken med attitydförändringar och legaliseringstrenden från Europa.....	15
5.1.4 Dramatisk retorik.....	16
5.1.5 Ett vi mot dom tänkande.....	17
5.2 Vetande.....	18
5.2.1 Kunskap bakom redogörelserna om cannabis skadeverkningar	18
5.2.2 Kunskap bakom cannabis ökade utbredning i Sverige. 19	
5.2.3 Kunskap bakom problematiken med attitydförändringar och legaliseringstrenden från Europa.....	19
5.2.4 Kunskap bakom maktfunktionerna.....	19
5.3 Styrning-Makt.....	20
5.3.1 Positiva maktfunktioner	21
5.3.2 Negativa maktfunktioner	22

6. Diskussion.....	24
6.1 Tendenser angående cannabis skadeverkningar.....	24
6.2 Tendenser angående cannabis ökade utbredning i Sverige.....	26
6.3 Tendenser angående problematiken med attitydförändringar och legaliseringstrenden från Europa.....	26
6.4 Tendenser inom maktfunktionerna.....	26
6.5 Utestängningsmekanismer inom diskursen.....	27
7. Sammanfattning.....	28
8. Referenser.....	30
8.1 Riksdagsdokumenten.....	31

1. Inledning

Svensk cannabispolicy skiljer sig markant mot många andras, framför allt europeiska länders, förhållningssätt till cannabis och ter sig aningen unik. Detta förhållningssätt såg vi som relevant att studera.

Vi har en bakgrund med relativt långa utlandsvistelser och här därigenom kommit i kontakt med, och tidvis levt i sociala omgivningar där förhållningssättet till cannabis på ett uppenbart sätt skiljer sig från det svenska. Både de sociala normerna kring cannabis och myndighetsutövandet har i många fall präglats av en mer tolerant inställning jämfört med den svenska. Vilken sorts beslutsfattande klimat ligger till grund bakom detta förfarande? Alltså, hur ser cannabisdiskursen ut i den svenska riksdagen? Detta är utgångspunkten för vår studie.

Intresset för cannabisdiskursen har vi haft ett tag och har därigenom studerat en del litteratur. Den mesta litteraturen behandlar amerikansk cannabispolicy och den övervägande litteraturen ställer sig skeptisk till denna policy. Inte riktigt lika mycket har skrivits eller forskats kring ämnet från svenskt håll.

Utifrån den historiska bakgrunden kring frågan om cannabis status i Sverige ser vi ett mönster i en ensidig debatt, jämför med den man möter utanför Sverige, framför allt i stora delar av Europa där legaliseringskrav förs fram. Vi tror att denna och andra tendenser kan återspeglas i den svenska riksdagen. Det är den bild man har mötts av i media under en lång tid. Denna bild har säkerligen även sin avspelning i riksdagen. Därför har vi valt att analysera texter i form av riksdagsdokument utifrån Foucaults diskursdefinition med hjälp av de centrala begreppen kunskap och makt, för att knyta an dessa till cannabisdiskursen och på så vis få fram de tongivande tendenser man kan finna samt en övergripande återspeglning av diskursen i sin helhet.

2. Teori och metod

2.1 Diskurs

Vi har valt att utgå ifrån termen diskurs för att genomföra denna studie. Diskurs kan definieras på en mängd olika sätt, beroende på syftet med studien. Gemensamt för alla diskurser är fokus på textmaterial. En del utgår ifrån en lingvistiskt präglad analysmetod medan andra mer betonar själva utsagan från det skrivna materialet, såsom Michel Foucault. Trots detta ligger fokus kvar på det skrivna materialet. Språkanvändningen spelar i vårt fall en mindre roll, eftersom det är innehållet i sig utifrån det skrivna materialet genom riksdagsdokumenten som har störst prioritet.

Foucault talar om social praktik i samband med diskurs, vilket kan beskrivas som olika sätt som människor interagerar med varandra på. Här har vi valt att delvis lägga fokus, då riksdagen är det forum som ligger till grund för vår analys. Social praktik verkar enligt Foucault även inbegripa en analys utanför det skrivna språket. Vi anser att detta moment kräver ett större utrymme och väljer därför att bortse från detta inslag (Bergström & Boréus, 2005:17,309).

2.2 Diskurs enligt Foucault

Vi har valt att anlägga en Foucaultinspirerad diskursanalys av cannabisdiskursen inom riksdagen. En diskurs är enligt Michel Foucault ”*hela den praktik som frambringar en viss typ av vetande*” (Bergström & Boréus, 2005:309). Inom diskursen skapas ett ramverk där regler för vad som får sägas och vad som inte får sägas görs tydligt. Följden blir därav en fördelaktig position för en del medan andra underordnas (Bergström & Boréus, 2005:309,312). Foucault talar om utestängningsmekanismer kopplade till dessa positioner som en följd av hur diskursen skapas. Detta maktperspektiv ligger i fokus hos Foucaults diskursdefinition. Diskursen i sig och inte särskilda aktörer, utövar därigenom maktfunktioner på individer genom dessa utestängningsmekanismer vilka kan bestå i antingen normgivande åtaganden eller rena straffrättsliga åtgärder genom att göra något förbjudet (Bergström & Boréus, 2005:311). Utestängningsmekanismerna verkar utifrån Foucault även relateras till diskursens inbördes kultur. Bergström och Boréus talar om regler som sätts upp inom diskursen om vad som är rätt eller fel, etc. Denna infallsvinkel får ett mindre utrymme i vår analys av diskursen och vi har valt att relatera utestängningsmekanismerna främst till de åtgärder för att komma

tillrätta med problemet som åberopas inom diskursen, vilket i vårt fall är cannabisfrågan (Bergström & Boréus, 2005:311).

Ett mycket centralt begrepp hos Foucaults syn på diskurs är kunskap. Kunskapen ligger som grund för de åtgärder som eventuellt följer i diskursen och denna, framför allt etablerad kunskap, är därför mycket nära förbunden med utestängningsmekanismerna och makt, det andra mest centrala begreppet hos Foucaults definition av diskurs (Bergström & Boréus, 2005:311-312). Men kunskapen kan även sägas ligga till grund för själva definitionen och upphovet av diskursen.

2.3 Diskursanalys enligt Foucault

Inspiration har vi främst fått från Bergström & Boréus bok *Textens mening och maktmetodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Bergström & Boréus exemplifierar med analysverktyg från Foucault, vilka ter sig ytterst lämpliga för vårt analysobjekt – cannabisdiskursen inom riksdagen. Foucaults diskursbegrepp ger oss möjligheten att inte först och främst fokusera på det tillgängliga textmaterialet ur ett lingvistiskt perspektiv och ej heller fokusera på individer och aktörer, utan öppnar istället dörrar för en analys där relationen av makt mellan olika parter samt tillgång och användandet av kunskap istället ligger i fokus (Bergström & Boréus, 2005:309,312). Detta ger en översikt av problemområdet som fenomen, istället för att fokusera på de aktörer som innefattas inom diskursen, alltså skapandet av själva diskursen. Vår tolkning utifrån Foucault blir därför att diskursanalysen bör grunda sig i en vilja att se och tolka en företeelse istället för att fokusera på individer och aktörer.

Foucault fokuserar även på det sammanhållna och gemensamma inom diskursen och mellan diskurser istället för att betona dess motsättningar (Bergström & Boréus, 2005:312). Vi har valt att endast fokusera på förhållandena inom cannabisdiskursen i riksdagen och utesluter därför eventuella jämförelser mellan olika diskurser.

Social praktik innebär för Foucault en analys utanför textmaterialet för att få en bredare förståelse för diskursen. Denna infallsvinkel kräver en större studie än vad vi har för avsikt att genomdriva här. Samtidigt kan social praktik beskrivas som olika sätt som människor interagerar på. Riksdagen måste därför ses som ett typiskt forum för social praktik. Vi har dock valt att begränsa oss till att fokusera på själva utsagoplanet från riksdagsdokumenten (Bergström & Boréus, 2005:309).

2.4 Analysmetod enligt Foucault

Vi har använt oss av de tre begrepp utifrån Foucault för vår analys vilka Bergström & Boréus redogör för i sin bok, nämligen *Möjlighetsvillkor*, *Vetande*, *Styrning-makt* (Bergström & Boréus, 2005:331). Dessa tre begrepp följer varandra i en analyskedja, vilket förtydligas nedan. Utöver dessa tre begrepp har vi även valt att anamma Foucaults arkeologiska angreppssätt på själva cannabisdiskursen även utanför riksdagen för att ge ytterligare bredd och förståelse för ämnet (Bergström & Boréus, 2005:309-310). Utifrån detta historiska perspektiv av cannabisfrågan redogör vi för förändringen av cannabisdiskursen och hur den har sett ut under perioden från år 1968 fram till idag, med fokus på perioden fram till år 1993. År 1968 kom den nya narkotikastrafflagen där man beaktar cannabis som en illegal drog med rättsliga följder. Samtidigt började man vid denna tidpunkt att även debattera kring cannabis inom riksdagen och inom media och cannabisdiskursen i Sverige fick därför sin begynnelse. Större delen av vårt källmaterial utanför riksdagsdokumenten sträcker sig endast fram till år 1996. Några större förändringar inom frågan lär dock inte ha skett efter år 1993, då samma straffsats ligger kvar än idag. Detta arkeologiska angreppssätt kommer sedan att till viss del anknytas till inom diskussionen.

Möjlighetsvillkor (Bergström & Boréus, 2005:331-332): Här gör vi en problemdefinition utifrån de valda riksdagsdokumenten. Vad är det som pekas ut som problem? Uttrycksplanet är en central analysenhet hos Foucault (Bergström & Boréus, 2005:309). Vi redogör därför även för *hur* problemet pekas ut och vilken retorik debattörerna har valt att använda sig av vid problemdefinitionen. Problemet i sig bör sedan ses så allvarligt att särskilt vetande krävs för eventuella åtgärder inom frågan.

Vetande (Bergström & Boréus, 2005:331-332): Häri ligger vår uppgift i att analysera hur deltagarna inom cannabisdiskursen i riksdagen förhåller sig till kunskap. Kunskap är också ett mycket centralt begrepp hos Foucault. Intresset för vad som sägs och vad som inte sägs utifrån vald kunskap ligger här i fokus. Vilka vetenskapliga fakta använder politikerna sig av för att styrka och ge legitimitet för sina ståndpunkter och förslag till olika åtgärder? Vilken kunskap ligger till grund för det vetande som definierar problemet?

Det är viktigt att här påpeka att kunskapen i sig inte ger individerna någon makt utan det förhåller sig snarare omvänt, enligt Foucault. Det är kunskapen som i sig utövar makt över individen utifrån dess innehåll. Detta vetande ligger sedan till grund för definitionen av

diskursen där det sätts upp ramar för vad som är tillåtet att yttra sig om inom själva diskursen. Den valda kunskapen har därigenom ett direkt styrkande för de ståndpunkter deltagarna inom diskursen tar. Detta vetande ligger sedan även till grund för det maktutövande som uppstår genom diskursen i form av förslag om åtgärder för att komma tillrätta med problemet, alltså cannabisfrågan (Bergström & Boréus, 2005:312).

Styrning-makt (Bergström & Boréus, 2005:330-332): Här redogör vi för olika lagförslag och normskapande åtgärder vad gäller cannabisfrågan utifrån valda riksdagsdokument. Makt är ett centralt begrepp hos Foucault. Foucault talar om positiva och negativa maktfunktioner. Positiva maktfunktioner består i vårt fall av direkta normskapande åtgärder från politikerna för att försäkra att allmänheten hyser samma inställning till cannabis eller behov av kontroll genom exempelvis ökade befogenheter till tull och polis. Detta utförs utifrån en vilja att kontrollera. Negativa maktfunktioner består i vårt fall av direkt kontroll genom lagstiftande åtgärder med straff och restriktioner som följd.

Foucaults utestängningsmekanism kopplas här till de båda maktfunktionerna, genom att viljan till kontroll eller rena förbud leder till restriktioner och minskad frihet för medborgarna (Bergström & Boréus, 2005:311). Makten som här praktiseras är starkt förbunden med ovan nämnda begrepp vetande, alltså vilken kunskap som ligger till grund för eventuella åtgärder (Bergström & Boréus, 2005:311-312).

Detta är det sista steget i analyskedjan utefter vår Foucaultinspirerade diskursanalys av cannabisfrågan i den svenska riksdagen.

2.5 Material, urval & begränsningar

Vi har valt att studera utvalda riksdagsdokument, vilka återspeglar cannabisdiskursen i den svenska riksdagen. Dessa dokument är ofta direkta avgivelser av den förda debatten i riksdagen. Tidsperioden vi har valt att avgränsa oss till är åren 1988 (då den nya narkotikalagen tillkom vilken kriminaliserade eget bruk av narkotika) fram till 2007. Genom att analysera dessa dokument kommer vi att få en insikt kring hur cannabisdiskursen ser ut i riksdagen. För att finna dessa dokument använder vi oss av riksdagens sökmotor. Sökorden vi har valt är *Cannabis*, *Marijuana* och *Hasch*. De fick 174 respektive 42 och 115 träffar. Dessa sökord fann vi ha störst relevans för ämnet. Detta med anledning av att sökord som exempelvis droger eller narkotikapolicy inbegriper hela narkotikadiskursen, vilket vi inte har som avsikt att studera. Därför ser vi valda sökord som mest relevanta för studier inom cannabispolicy i riksdagen. Vi har vidare gjort urvalet av dessa dokument utifrån sökmotorns

relevanssortering och valt ut de tjugo första dokumenten utifrån varje sökord. Därefter har vi gjort ett vidare urval av dessa dokument och sorterat bort det irrelevanta. Många dokument visade sig komma upp under mer än ett sökord. Dessutom visade sig en del dokument inte ha någon relevans för vår studie då sökorden endast nämndes i förbifarten medan kontentan i innehållet visade sig stå utanför intresse för vår studie. Slutresultatet av urvalsprocessen blev 29 riksdagsdokument att analysera.

Vi har valt att begränsa oss till att analysera de nyss nämnda riksdagsdokumenten för att återknyta till våra frågeställningar. För att få en helhet inom den svenska cannabisdiskursen anser vi att det även krävs en utförlig analys av den mediala rapporteringen, analys av den sociala praktiken utanför det skrivna materialet samt till viss del av de tongivande aktörer vilka agerar inom diskursen. Detta område lämnar vi vidare för kommande forskning. Istället har vi valt att begränsa oss till att analysera cannabisdiskursen inom riksdagen. Vi ser riksdagen som den mest vitala del av cannabisdiskursen, kopplat till Foucaults centrala begrepp kunskap och makt

2.6 Förförståelse

Som vi nämnde i inledningen har vi tidigare vistats i utlandet under relativt långa perioder. Detta har givit oss en insikt i olika samhällens förhållningssätt till cannabis och uppfattat den stora klyfta som finns mellan andra samhällen och vårt egna. Detta har gett upphov till ett intresse kring cannabispolicyn i Sverige. Intresset har lett till en större förförståelse då författarna tidigare tagit del av litteratur inom området. Denna kunskap inom ämnet har gett upphov till att vi båda är positivt inställda till en potentiell legalisering av cannabis. Vi anser detta inte vara något negativt i denna studie. Särskilt vår förförståelse ger oss möjligheten att enklare finna brister i resonemang och vetenskapligt underlag. Redovisningen av vårt ställningstagande samt vår förförståelse inom ämnet ger oss även en möjlighet att öka genomskinligheten i vårt arbete.

3. Syfte & Frågeställning

Syftet med denna studie är att uppmärksamma och klargöra hur diskursen kring cannabis i den svenska riksdagen ser ut. Utöver detta vill vi genom analys få en uppfattning om de tongivande tendenser det går att finna inom diskursen. Resultaten relateras i sin tur till ett historiskt perspektiv av diskursen även utanför riksdagen.

Vi utgår därför ifrån följande frågeställningar:

- Hur (övergripande) ser cannabisdiskursen ut i den svenska riksdagen?
- Vilka tongivande tendenser kan man finna inom denna diskurs?

4. Historisk Bakgrund

För att följa den historiska utvecklingen av den svenska inställningen till cannabisfrågan är det nödvändigt att ibland även inbegripa den allmänna svenska narkotikapolicy. Enligt den svenska linjen skall man inte skilja mellan tunga och lätta droger. Därför är ett cannabisbrott att betrakta som lika allvarligt som ett heroinbrott. Trots detta går det ändå att urskilja ett förändrat förhållningssätt till cannabis under den undersökta perioden från år 1968 och fram till idag. Fokus kommer att ligga på perioden från år 1968 fram till år 1993.

För att förstå den historiska bakgrunden till svensk cannabispolicy har vi valt att utgå ifrån två olika områden. Först redogör vi för rättspraxis och rättsutövande vad gäller cannabis, därefter återger vi inslag av den förda debatten inom frågan för att följa utvecklingen av inställningen till cannabisfrågan.

4.1 Den svenska lagstiftningen inom narkotikaområdet

Den svenska narkotikalagstiftningen markerar på ett tydligt sätt det svenska förhållningssättet till cannabis. Vi har valt att redogöra för tre olika milstolpar inom svensk narkotikalagstiftning.

Först kom den nya narkotikastrafflagen från 1968 där man bland annat fördubblade maxstraffet för grovt narkotikabrott till fyra års fängelse. Vad gäller eget bruk gjordes dock inga förändringar från den tidigare mer liberala och toleranta inställningen. (Laursen i Hakkarainen m.fl. (red.) 1996:44).

Nästa milstolpe kom år 1988 då riksdagen beslutade om att nu även kriminalisera eget bruk av narkotika. Målet var nu att eliminera efterfrågan på narkotika och därför skulle hela samhället och särskilt de rättsliga instanserna att riktas mot brukarna själva. Samtidigt fick polisen direktiv att inte särskilja mellan exempelvis heroin och cannabis vad gäller insatser (Laursen i Hakkarainen m.fl. (red.) 1996:52).

1988 års lagstiftning uppfattades av polisen som relativt verkningslös, då det fortfarande inte var möjligt för poliserna att kroppsvisitera och/eller tilltvinga sig urin- eller blodprov från den misstänkte brukaren. 1993 höjdes därför straffvärdet för ringa narkotikabrott från böter till böter eller fängelse i upp till sex månader. Denna lagändring gav polisen sina önskade befogenheter i sin kamp emot narkotikan (Hakkarainen m.fl. 1996:26). Även synen på cannabis började ändra karaktär under den här tiden. Cannabis sågs som en synnerligen farlig

drog då den fungerade som en inkörsport till tyngre missbruk, menade man. Denna inställning delades främst av företrädare inom polisen och inom riksdagen samt inom de rättsutövande instanserna (Laursen i Hakkarainen m.fl. (red.) 1996:53)

Utöver dessa tre milstolpar inom svensk narkotikalagstiftning förekom endast mindre justeringar inom lagen under perioden från år 1968 fram till idag. Dessa justeringar utgörs av en alltmer hårdnande attityd gentemot framför allt cannabis, men även narkotika i allmänhet. Därför har straffvärdet för olika narkotikabrott successivt följt en restriktiv utveckling och hårdnat alltmer (Linton, 2002).

4.2 Den svenska debatten

För att förstå den svenska utvecklingen av synen på cannabis är det nödvändigt att sätta samman allt i dess kontext genom att också följa debatten inom frågan. Den svenska debatten har gått från att vara öppen för olika yttringar och åsikter åren innan 1968, till att homogeniseras till en gemensam front emot narkotikan där alla partier och i stort sett alla debattdeltagare delar samma ståndpunkt: *Det narkotikafria samhället* (Kassman, 1998).

År 1978 slår riksdagen fast att narkotika inte är förenligt med svensk kultur. Då började idén om det narkotikafria samhället att bli avgörande för den svenska utformningen av dess cannabispolicy (Linton, 2002). Synen på cannabis började även förändras vid denna tidpunkt och vissa inom debatten, inte minst socialläkaren Nils Bejerot, menade att allt ”knark” var farligt, framför allt cannabis (Kassman, 1998:13).

Debatten kring cannabis började dock ta fart redan kring 1968 års lagstiftning. Inom Riksdagen präglades debatten av två olika läger, en känslomässig och en mer teknisk och analytisk attityd till frågan. Den senare hävdade en mer avvaktande linje för att vänta på mer resultat inom forskningen kring frågan, medan den förra ville ha krafttag inom politiken emot all narkotika (Laursen i Hakkarainen m.fl. (red.), 1996:44). Samtidigt fördes stereotypbilden av cannabisanvändaren fram som en långhårig och rebellisk ungdom. Bruket av cannabis började även bli mer synbart och på en del håll mer accepterat, då många musiker och artister inte hymlade med att de använde cannabis (Laursen i Hakkarainen m.fl. (red.) 1996:37). År 1968 gjordes även en svensk narkotikaforskning som visade att mer än 18 procent av alla 15 – 20 åringar någon gång provat cannabis (Laursen i Hakkarainen m.fl. (red.), 1996:35). Den tidigare synen att narkotikan främst var ett hot mot individen började att ersättas av en hotbild gentemot hela samhället. Polisen kom också att bli mer involverad inom kriget mot narkotikan efter Rikspolisstyrelsens (RPS) bildande 1965, samtidigt som media rapporterade

sensationsnyheter om hur narkotikan spreds och hur missbruket ökade i landet (Laursen i Hakkarainen m.fl. (red.) 1996:35). Under slutet av kommande decennium kommer landet att se en alltmer hårdnande attityd gentemot cannabis.

Riksåklagarens åklagarcirkulär fungerar som enhetliga praxis för landets åklagare och domstolar. I sina cirkulär under perioden 1968 – 1979 påpekade riksåklagaren att det bör vara lättare att underlåta åtal om handhavandet enbart gällt cannabis. Insatserna skulle främst riktas mot profitörerna inom narkotikahandeln (Kassman, 1998:41). Detta speglar den avvaktande attityd som ändå till stora delar präglade landets myndighetsutövare. Men efter att riksdagen gjort sin proklamering om narkotikans oförenlighet med svensk kultur 1978, så börjar attityden att hårdna på allvar gentemot cannabis. Nils Bejerots doktrin om ett narkotikafritt samhälle får ett stort genomslag och en rad åtgärder följer under åttiotalet (Linton:2002).

Riksåklagaren uppmanar från mitten av 1980-talet i sina cirkulär till en hårdnande attityd gentemot brukarna. Insatserna skall koncentreras till gatunivå. Genom att få bort efterfrågan förlorar även de stora profitörerna sin marknad i Sverige, menar riksåklagaren. Smålangare och missbrukare måste pressas hårt. Samtidigt markerar riksåklagaren en mindre tillåtande syn på bruket av cannabis. Han hänvisar till forskning som gjorts inom området, vilka visar på cannabis stora skadeverkningar (Kassman, 1998:43-44). Den allmänna debatten präglades under 1980-talet till störst del av Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle (RNS). Det var denna organisation till vilken riksdagen lutade sig i sina debatter för att klargöra problematiken. Den förra humanistiska linjen, förd av Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL), var nu bortspeland från debatten. Samtidigt rapporterades om ett minskat missbruk och nya forskningsrapporter som visade på att skador av missbruk från främst cannabis inte var så stora som befarats (Kassman, 1998:17). Kriminologen Henrik Tham menar att kampen mot narkotikan istället kom att bli en gemensam kamp emot det osvenska, eller motsatsen till det svenska folkhemmet, då inga andra rationella grunder går att finna för riksdagens ställningstagande (Kassman, 1998:17). Detta uttalande från Tham angående riksdagens ställningstagande utgår ifrån den lag som riksdagen beslutade om 1988, vilken kriminaliserade eget bruk av narkotika, även cannabis. De enda som var emot förslaget var 23 stycken vänsterpartister. De ansåg att en kriminalisering bara kommer att förvärra problemet ännu mer. Genom att kriminalisera bruket hjälper man till att stärka brukarnas identitet som missbrukare och driver brukarna under jord, menade dessa (Hakkarainen m.fl. 1996:94). Det vinnande argumentet gick istället ut på att samhället på ett tydligt sätt måste visa sitt ställningstagande emot missbruk och därför principiellt kriminalisera användandet av alla droger. *”Därför bör varje enskild persons bruk och innehav vara ett centralt mål för*

policyimplementering inom området”, heter det. (Hakkarainen m.fl. 1996:95, Laursen i Hakkarainen m.fl. (red) 1996:52).

1989 ger RPS ut narkotikamanifestet ”Rakt på knarket”, där de uppmanar allmänheten och polisen att fortsätta med massiva insatser emot narkotikan (Kassman, 1998:62).

I början av 1990- talet ansåg många inom narkotikadebatten att den europeiska legaliseringsdebatten, framför allt av cannabis, var farligare än narkotikan själv. Rikspolischefen Björn Eriksson använde sig ofta av denna retorik och klandrade hårt de europeiska länder som förde narkotikapolitik med grund i skadelindring och sociala insatser istället för polisiära och rättsliga (Laursen i Hakkarainen m.fl. (red) 1996:54) Under 1993 har så polisens krav på lagskärpning vad gäller ringa narkotikabrott slagit igenom och polisen får ökade befogenheter i sitt arbete emot narkotikan (Kassman, 1998:106).

Under hela 1990- talet förs en hård attityd gentemot cannabis och det råder nationell konsensus kring frågan, enligt den liberale debattören Magnus Linton. Han beskriver i sin artikel ”Den nationella baksmällan” i tidskriften Arena hur den svenska narkotikapolitiken och attityden gentemot cannabis har blivit allvarligare under 1990- talet och fram till i början av 2000- talet. Kontentan i Lintons resonemang kring policyn kring cannabis, går ut på att ett fåtal högljudda och inflytelserika individer och organisationer har fått ett avgörande stort genomslag inom svensk politik. Socialläkaren Nils Bejerot hade ett nära samarbete med polisen och fungerade som en narkotikainformatör på polishögskolan. Bejerot använde sig av en tillspetsad retorik där han beskriver cannabis som en löpeld, syra, cancer, syfilis vilka måste behandlas med eliminering. Saken var klar, målet var ett narkotikafritt samhälle till varje pris. Bejerot blev även en ofta citerad källa inom debatten i riksdagen Även organisationer som RNS och Hasselakollektivet kom att få en pådrivande roll inom narkotikadebatten. Dessa menade att det inte fanns någon skillnad mellan bruk och missbruk, cannabis och heroin. All narkotika måste bekämpas till varje pris, menade de. Samtidigt rapporterades om ett ökat bruk av narkotika och framför allt av bruk av cannabis och allt fler som dör till följd av sitt missbruk av tunga droger (Linton, 2002).

5. Analys & Resultat

I analysen följer vi Foucaults analyskedja kopplat till de centrala begreppen kunskap och makt. Analyskedjan följer ordningen möjlighetsvillkor – vetande – makt-styrning. Första steget i analyskedjan blir att göra en problemdefinition utifrån möjlighetsvillkoren, vilken ligger till grund för diskursen i sig. För att peka ut problemet har vi valt att ta två utgångslägen. Första delen består av uppskattningen av existensen och omfattningen av frågan. Genom denna analys får vi fram vad som pekas ut som ett problem. Eftersom uttrycksplanet är av vital betydelse utifrån Foucaults teoretiska ställningstagande är det även av intresse att gestalta *hur* problemet förs fram. Här har vi valt att anta ett mer retoriskt angreppssätt på frågan (Bergström & Boréus, 2005:309,311,331).

Andra steget i analyskedjan knyts an till den kunskap som deltagarna inom diskursen använder sig av. Här har vi även valt att uppmärksamma eventuella brister i detta vetande. Kunskapen relateras i sin tur till det vetande som ligger till grund för problemdefinitionen inom första steget i analyskedjan, samt till det särskilda vetande som används för att ge grund för eventuella disciplineringsåtgärder, vilket vi går in närmre på i nästa analyssteg. (Bergström & Boréus, 2005:330)

Tredje steget utgår ifrån ett maktperspektiv. I det här analysmomentet, det sista i Foucaults analyskedja, kommer vi att anknyta till två olika maktfunktioner vilka Foucault benämner positiva respektive negativa maktfunktioner. Dessa är i sin tur förbundna med Foucaults maktperspektiv ”disciplinär makt”. Här vill vi utifrån riksdagsdokumenten finna de åtgärder som föreslås för att komma tillrätta med problemet. Den första delen blir här att uppmärksamma de normgivande åtgärder som föreslås, utifrån Foucaults teori om positiva maktfunktioner (Bergström & Boréus, 2005:330). Den andra delen i det tredje steget blir att uppmärksamma de straffrättsliga åtgärder som föreslås utifrån dokumenten. Dessa är kopplade till Foucaults teori om negativa maktfunktioner vilka kan bestå i att man gör något förbjudet. Dessa båda maktfunktioner är en del av det som Foucault kallar utestängningsmekanismer (Bergström & Boréus, 2005:311,330).

I många av de undersökta riksdagsdokumenten sammanfaller ofta de tre momenten inom analyskedjan. Inslagen kan börja med att förklara problemet. Därefter hänvisar en del till särskilt vetande inom området för att styrka de åtgärder som bör vidtas. Vi ser

det som mest lämpligt att inom analysen försöka särskilja dessa moment från varandra inom de tre delmoment enligt analyskedjan, vilken analysen består av. Vidare i diskussionen kommer vi att sammanlänka de olika delarna för att föra en diskussion kring dessa. Detta innebär att en del dokument kommer att användas i mer än ett analysmoment.

5.1 Möjlighetsvillkor - Uppskattning av existensen och omfattningen av cannabisfrågan

Här har vi sedan valt att systematisera de relevanta inlagen från debatten i fem underrubriker. De tre första utgörs av Indikatorer på cannabis skadeverkningar, Indikatorer på cannabis ökade utbredning i Sverige samt Problematiken med attitydförändringar och legaliseringstrenden från Europa. De sista två tar mer avstamp i uttrycksplanet, vilket har stor betydelse för diskursens innehåll enligt Foucault. Därför anlägger vi här ett mer retorisk utgångsläge i vår analys.

5.1.1 Indikatorer på cannabis skadeverkningar

Utifrån de 29 analyserade riksdagsdokumenten gick det i nio av dessa att finna kortare inslag och längre klargörande kring cannabis skadeverkningar. Vi redogör här för en del av dessa inslag för att visa på hur problemet pekats ut.

I ett fall förs en diskussion år 1992/93 om en eventuell rangordning av de olika narkotiska preparaten. Diskussionen mynnar ut i en samstämmighet om hur allvarliga skadeverkningar det uppkommer av cannabisbruk. Utifrån den enes argument borde cannabis betraktas som en mycket farligare drog än vad redan görs av landets domstolar. Vidare förklarar denne att cannabis kan vara farligare än heroin under vissa omständigheter (# 2).

I regeringens skrivelse från år 1997/98 görs det klart hur allvarliga skadeverkningarna är av cannabisbruk. Den påstådda höjda halten av THC (den mest aktiva substansen i cannabis) verkar här utgöra en faktor kring cannabis ökade skadeverkningar. Detta klargörs inom följande citat ”*Halten av THC[...], har ökat markant under senare år. Cannabis är ett av de mest psykopatogena preparaten, vilket innebär att missbruk av cannabis i större utsträckning än t.ex. missbruk av heroin kan leda till att olika psykotiska tillstånd utvecklas*” (# 12).

Att cannabis skulle vara ett farligare narkotiskt preparat än heroin är något som återkommer även inom andra diskussioner och resonemang. Utöver detta redogör socialdepartementet år 1998/99 även sambanden mellan cannabisbruk och bland annat våldsbrott. Följande citat skildrar deras ståndpunkt inom frågan – ”*Studier av skadeverkningar av cannabisbruk visar*

bl.a. att användningen av cannabis kan förkorta graviditetens längd och det är också troligt att fosterskador kan uppstå. Vissa studier pekar på ett samband mellan cannabis och våldsbrott liksom cannabis och självmord” (# 5).

Ett annat inslag från år 2003/04 pekar även det på allvarliga konsekvenser vid ett cannabisbruk. Följande citat skildrar denna uppfattning - ”*Vet Lars Engqvist att cannabis och haschisch är fettlösligt? Och vet Lars Engqvist att de största samlade fettklumpar har vi bakom pannbenet? Där sätter sig cannabis, sitter kvar och kan utlösa psykoser och ge elände” (# 19).* En redogörelse för de mest omfattande skadeverkningarna av cannabisbruk kommer från en motion från år 1997/98 där motionären kräver en tillsättning av en särskild svensk myndighet för narkotikabekämpning. Under rubriken *Legaliseringsdebatten* följer nedan ett citat där hon redogör för cannabis skadeverkningar för att legitimera krafttag mot legaliseringsdebatten av cannabis:

”Ett av de främsta argumenten för en legalisering av s.k. lättare droger som hasch och marijuana sägs vara att det inte är beroendeframkallande och att skadeverkningarna är obetydliga. Inget kan vara mer fel. Hasch och marijuana är narkotika. Punkt, slut. Begreppet "Lättare droger" har ingen täckning vare sig medicinskt eller juridiskt. Drogen påverkar psyket i första hand men också kroppen. Den naturliga mognaden under puberteten avstannar så att 25–30-åringar, som regelbundet röker hasch, fungerar som tonåringar. Den psykiska förmågan blir allt sämre. Man blir helt enkelt dummare av att röka hasch. Det ger också skador på hjärta och lungor, immunförsvaret, fosterutvecklingen och fortplantningsförmågan” (# 13).

5.1.2 Indikatorer på cannabis ökade utbredning i Sverige

Denna del är det mest frekventa inslaget i debatten inom ramen för möjlighetsvillkor. I femton av de analyserade dokumenten fann vi inslag eller längre redogörelser för hur cannabistillgången i Sverige ökar, samt hur priserna sjunker och att trenden av ett ökat antal cannabisanvändare fortsätter. Nyss nämnda trend verkar framförallt gälla perioden 1989 och framåt.

De allra flesta debatttagare använder argumentationen att cannabisbrukarna ökar i antal och att tillgängligheten ökar, för att driva igenom krav på hårdare tag inom narkotikabekämpningen och högre straffvärden.

I en skriftlig fråga till justitieministern från år 2004/05 vill man sänka gränsen för ringa narkotikabrott vad gäller cannabisinnehav. I frågan förklaras det allvarliga läget genom att konstatera att narkotikaanvändandet har tredubblats under 1990- talet (# 22). Ett någorlunda samstämmigt uttalande kommer från regeringens skrivelse från år 1997/98 där regeringen

förklarar att antal unga som provat narkotika under 1990- talets första hälft har fördubblats (#12). Liknande uttalanden återkommer ständigt i debatten. ”Med den situation som vi har då drogerna översvämmar vårt land måste saker och ting göras”. Vidare påstår författaren till nyss nämnda citat att användandet av cannabis har ökat med 200 procent från 1998 till 2006 (# 26).

Det talas ofta om att narkotikaanvändandet har ökat, särskilt under 1990- talet. Vi kan anta att detta också är fallet vad gäller cannabis. Vad som framkommer i flertalet dokument är uttalanden om att cannabis är den vanligaste illegala drogen i Sverige. En del undersökningar visar på att cannabis är den första debutantdrogen för de allra flesta unga. I socialutskottets yttrande till kulturutskottet när det gäller ungdomsfrågor från år 1998/99, hänvisar man till undersökningar som gjorts på unga som har provat narkotika. De visade att 70 procent för pojkarna och 80 procent för flickorna hade cannabis som sin debutantdrog (# 14). Ett annat uttalande hänvisar till en undersökning gjord av CAN år 2003/04 vilken visar på att 15-20 procent av de mönstrande pojkarna har provat cannabis (# 21).

5.1.3 Problematiken med attitydförändringar och legaliseringstrenden från Europa

En förändrad syn på narkotika och framför allt cannabis hos främst unga, är något som oroar många debattdeltagare. Denna attitydförändring anses även av många hänga samman med den legaliseringstrend av cannabis som har sitt ursprung i Europa. Denna trend verkar uppmärksammas först under 1990- talets första hälft och framåt. I tio av de undersökta dokumenten finner vi inslag av den här sortens problemuppskattning.

”Trenden hos de unga är i dag mer rebellisk och delar av 70-talets flumideal är tillbaka. Modet, musiken och inställningen till droger följer i stor utsträckning den syn som fanns på 70-talet. I takt med att unga också rör sig mer internationellt så ökar därmed riskerna att komma i kontakt med och få tag på droger. Andra länders tillåtande inställning till droger lockar”.

Så här beskrivs den attitydförändring som, enligt författaren till ovan nämnda citat, präglade många unga i slutet av 1990- talet (# 13).

Vid regeringens framställning om dess narkotikapolitiska strategi från år 1997/98 uttrycker regeringen en oro inför andra länders mer liberala inställning till cannabis. Hur påverkar detta Sverige, frågar de sig? Slutsatsen i redogörelsen gör klart att det krävs krafttag mot denna trend och att Sverige bör agera mer internationellt i frågan (# 11). I socialutskottets betänkande från år 1996/97 har man uppmärksammat samma problematik med

legaliseringskrav från Europa. Följande citat skildrar den föredragna svenska policyn inom frågan – ”Sverige måste kraftfullt säga nej till legaliseringskraven som kommer från Europa. Legal narkotika skulle öka tillgången på narkotika, vilket i sin tur skulle innebära att allt fler människor riskerar att fastna i ett beroende” (# 8). Vid överläggningen i Sveriges riksdag om EU:s rambeslut om olaglig narkotikahandel går en deltagare så långt att denne vill förhindra andra länder att själva få bestämma över deras narkotikapolitik (# 21). I en annan motion angående drogberoende från år 1996/97, görs det klart hur konsekvenserna skulle se ut vid en legalisering av cannabis och det manas till samlad styrka emot denna trend. Motionären hävdar att om cannabis blir legaliserat kommer detta troligen leda till ett ökat missbruk av amfetamin och heroin, på grund av det samband som finns mellan olika missbruksformer (#9). I socialutskottets betänkande från år 1993/94 angående motionerna kring vissa narkotikafrågor, pekar man på behovet av kraftfulla insatser för att möta legaliseringskrav av cannabis. I betänkandet redogörs tydligt för problematiken, vilket vi kommer att skildra genom citat under analysdelen makt-styrning.

5.1.4 Dramatisk retorik

Vi skall här redogöra för inslag inom diskursen där en tillspetsad dramatisk retorik används för att visa på problemets allvarliga karaktär. Denna retorik sätter även upp ramar inom diskursen om vad som är tillåtet och inte tillåtet att säga, rätt och fel etc. Detta kopplas senare till Foucaults utestängningsmekanismer vilket ger ett fördelaktigt läge för en del och ett ofördelaktigt läge för andra inom diskursen.

”Ärade riksdagsledamöter! Har någon av er träffat en förtvivlad förälder till ett barn som hamnat i knarkträsket?” (#7). Så kan ett anförande i riksdagen inledas. Förutom att den underliga termen ”knarkträsket” verkar ha varit ett modeord i riksdagen runt 1996-1997 så är det en dramaturgisk inledning som banar väg både för denna del i studien men också för många riksdagsledamöters anföranden som inte sällan fortsätter i samma anda. Denna sorts retorik antar vi vara viktig för politikerna för att blidka både den generella nationella stämningen som man anser sig känna likväl som anti-drog lobbyistgrupper som vakar över debatten. Detta får ibland resultatet i en massiv överdramatisering av situationen vilket ett annat inslag exemplifierar i följande citat från år 2001/02:

”Ingen vill leva i ett samhälle där vi tvingas kliva över missbrukare som avlider på gatorna därför att de experimenterat med legaliserade droger, i ett samhälle där vi inte längre kan skydda våra barn och ungdomar mot narkotikans verkningar eller där livet endast handlar om en jakt på pengar för att få ihop till dagens dos, några timmars befrielse från en hård verklighet.” (#17)

För att sedan följa upp med det hårda markerande som definierar motionärens politiska ståndpunkt; *”Ett samhälle som tillåter narkotika är inte ett humant samhälle.”* (#17). Denna dramatiska retorik ser vi mer som ett markerande av de politiska aktioner man vill ta och mindre som om det vore verklighetsförankrade perspektiv som de här individerna håller vid. Användandet av retoriken bygger också i nästa citat en brygga över till det nästa tema vi upptäckt i riksdagsdebatten. När deltagaren inom diskursen säger detta; *”Cannabissmissbruket breder ut sig i västvärlden och det är mycket oroande att flera länder i Europa håller på att ge upp kampen mot denna drog.”* (#24), leder det in oss på ett drag och en riktning i debatten som arbetar för att isolera Sverige tillsammans med de länder i världen som driver en liknande drogpolitik.

5.1.5 Ett vi mot dom tänkande

De mer liberala samhällen som ligger geografiskt nära oss har länge fått agera som retoriska slagpåsar i den svenska politiken. De som attackeras mest är det nu mer avvecklade Christiania i Köpenhamn och Nederländerna där speciellt Amsterdam står som frontfigur. I dokument #7 får Nederländerna skulden för största delen av alla droger som kommer till Sverige förutom heroin. Samtidigt sträcker man sig så långt som att kalla Christiania för ett människofientligt ställe; *”Men den fria tillgången på hasch har förvandlat den tänkta harmonin till ett samhälle som inte orkar stå emot de kriminella. Det ohejdade haschmissbruket har förvandlat Christiania till ett människofientligt ställe.”* (#1). Samtidigt som man talar illa om mer drogliberala platser så talar man samtidigt väl om de två vapenbröderna vad gäller drogpolitik i världen, Norge och USA (Hakkarainen m.fl, 1996:55). En annan motionär vill uppmärksamma att tack vare öppnare gränser så finns en risk för mer droginförsel och passar samtidigt på att införliva Norge på ett sätt som visar att vår sak är Norges och vice versa; *”Det har inte alltid att göra med vårt EU-medlemskap utan även Norge har naturligtvis precis samma bekymmer. Narkotikan färdas på ett annat sätt över gränserna...”* (#11). På samma sätt sneglar man på de likatänkande som i dokument #28 där man föreslår anpassningar av amerikanska regler för klassificering av droger att implementera

i svenska statliga organisationer. Generellt sett inom dokumenten finns ett väldigt starkt tänkande där man följer parollen ”ett narkotikafritt Sverige” till punkt och pricka och med det hårda ställningstagandet den svenska policyn innebär har vi även fått ett klimat där de mer drogliberala länderna anses ha ”gett upp”. Där de då måste ses som motståndare till Sveriges kamp för ett rent samhälle och då man måste sluta leden med de likatänkande.

5.2 Vetande

Inom detta analysmoment har vi valt att redogöra för den kunskap som används inom diskursen. Mycket av detta vetande ligger till grund för att definiera problemet eller är tänkt att styrka argument för eventuella åtgärder. På så vis är detta vetande starkt sammanbundet med makt, då vilja att kontrollera legitimeras av denna kunskap.

Vi kommer att redogöra för det vetande som används för att definiera problemet samt för de åtgärder som åberopas för att komma tillrätta med problemet. Nedan följer en samlad bild av det vetande som redogörs för inom dokumenten.

5.2.1 Kunskap bakom redogörelserna om cannabis skadeverkningar

I endast två av nio dokument har vi funnit tydliga referenser till vetenskapliga källor. Dessa två väljer vi att redogöra för nedan. I övriga dokument beskrivs cannabis som en synnerligen farlig drog med allvarliga skadeverkningar, utan möjligheten att verifiera dessa uttalanden. Inga dokument har inslag där cannabis beskrivs som en mindre farlig drog.

I en debatt från år 1992/93 förs en diskussion om en eventuell rangordning av de olika narkotiska preparaten. En debattdeltagare vill underlätta för domstolarna att ta ställning till de olika preparatens farlighet och därför upprätta en rangordning dem emellan. Han hänvisar till Kerstin Thunving som verkar i Lund och hennes kliniska erfarenheter inom området, för att ge belägg för sina ståndpunkter om cannabis allvarliga skadeverkningar (# 2).

I ett annat fall hänvisar man till Rådgivningsbyrån i Lund. Motionären vill ge stöd för sin motion om åtgärder inom frågan och hänvisar därför till Rådgivningsbyrån i Lund. Följande citat återspeglar detta: ”*Personal vid Rådgivningsbyrån för narkotikafrågor har närmare 25 års erfarenhet av möten med bl.a cannabismissbrukare. Klinisk forskning har visat att regelbundet bruk av cannabis försämrar minnet, den språkliga förmågan, flexibiliteten i tanken och förmågan att dra korrekta slutsatser av det man ser*” (# 24). Rådgivningsbyrån i Lund genomdriver observationer och studier på cannabisanvändare under ledning av Tomas Lundqvist. Lundqvists resultat skildrar en verklighet där cannabis beskrivs som en synnerligen farlig drog (Lundqvist, Ericsson, 1988).

Trots att de flesta av dokumenten saknar referenser till vetenskapligt underbyggda resultat, återkommer ändå frekvent ett vetande för att styrka argument inom diskursen. ”*All tillgänglig sakkunskap understryker att hasch är en mycket farlig drog.*” (#10). Detta citat speglar en uppfattning som verkar vara gemensam för alla deltagare inom diskursen. Denna tendens följer tydligt genom de allra flesta av de analyserade riksdagsdokumenten.

5.2.2 Kunskap bakom cannabis ökade utbredning i Sverige

Ofta används argumentationen att cannabisbrukarna ökar i antal och att tillgängligheten ökar, för att driva igenom krav på hårdare tag inom narkotikabekämpningen, ofta med hjälp av högre straffvärden. Referenser till källor som stödjer dessa påståenden riktar sig framförallt till Centrumet för alkohol- och narkotikafrågor (CAN), information från Tull och Polis samt uppgifter från mönstrande pojkar, alltså instanser bundna till staten på något vis. Nio av femton dokument har sådana direkta referenser för att ge stöd för sin argumentation. Ett exempel på detta är när en motionär hänvisar till en undersökning gjord av CAN år 2003/04 vilken visar på att 15-20 procent av de mönstrande pojkarna har provat cannabis, för att ge belägg för sin argumentation om åtgärder inom frågan (# 21).

Övriga sex dokument berör ett vetande utan referenser, vilka talar för att cannabisbruket och tillgången på cannabis ökar successivt i Sverige.

5.2.3 Kunskap bakom problematiken med attitydförändringar och legaliseringstrenden från Europa

Tio dokument hade inslag av denna problematik och samtliga använde sig av ett vetande för att framlägga detta. I ett av dessa tio dokument där vi fann denna problematik, fanns en direkt referens. Kunskapen bakom referensen bestod av en undersökning gjord bland gymnasieskolor i Lund (#13). I övriga dokument konstaterades endast problematiken för att sedan mana till åtgärder inom frågan. Problematiken förklarades ofta med att många länder inom EU har en mer tolerant inställning till cannabis, vilket ses som en fara för den svenska linjen om ett narkotikafritt samhälle. Ett annat frekvent inslag inom dessa dokument var olika klagoranden om svenska ungdomars alltmer tillåtande syn på cannabis. Referenser till källor som stödjer dessa påståenden fanns dock endast i ett fall (#13).

5.2.4 Kunskap bakom maktfunktionerna

I 25 av de undersökta 29 dokumenten fann vi inslag som berörde olika slags åtgärder för att komma tillrätta med problematiken angående cannabisfrågan. De flesta av dessa hänvisade till

ett vetande för att ge stöd för sin argumentation, men bara nio dokument innehöll direkta referenser till denna kunskap. Samtliga av dessa dokument refererade till uppgifter sammanställda av till staten bundna organisationer såsom tull och polis, CAN, Brottsförebyggande rådet samt uppgifter från mönstrande pojkar. I övriga 16 dokument förklarades endast problematiken utan några referenser, för att sedan mana till åtgärder. Inget särskilt vetande fanns här att tillgå.

5.3 Styrning-Makt

Vi har här upptäckt att det ofta uppstår en svårighet med att upprätta en tydlig distinktion mellan positiva respektive negativa maktfunktioner. I en del dokument åberopas normskapande åtgärder med hjälp av en än mer restriktiv cannabispolicy. Straffskärpningar är tänkta att ge avskräckande effekt och genom detta förfarande skapa en norm med avståndstagande från cannabis. Som exempel nämns en motionär, när denne talar om vikten av att samhället har en hårdare attityd gentemot cannabis. Därför vill han genomdriva en straffskärpning vad gäller ringa brott av cannabis. Han beskriver det dåvarande straffvärdet som alldeles för lågt. Så här beskriver han sin ståndpunkt: *”Risken är stor att detta uppfattas som om samhället har en mer tillåtande attityd till cannabis än till andra droger, vilket är allvarligt och oroande”* (# 22). Här sammanfaller de båda maktfunktionerna då Strandberg vill skapa en norm, alltså en vilja till kontroll, genom att använda sig av straffrättsliga metoder. I ett annat fall uppmärksammas en ökad acceptans av hasch bland unga. I deras motion kräver därför motionärerna hårdare tag. De menar att tvång krävs för att få bukt med användandet (# 15). Viljan att normalisera ungdomarna till att avstå från bruk av cannabis, övergår till metoder vilka kan vara bundna till negativa maktfunktioner med straff som följd (Bergström & Boréus, 2005:330).

I debatten om Schengenavtalet från år 1994/95 pläderar en debattdeltagare i sitt anförande att trenden för Sveriges lyckade narkotikapolitik kan ändras vid en eventuell Schengenanslutning. Så här låter det i ett av hennes anföranden – *”Den lyckade svenska narkotikabekämpningen beror ju på att vi inte accepterar innehav av narkotika, som är olagligt. Det innebär att många av våra ungdomar faktiskt av rädsla för att åka fast avstår från att ta den där första silen som gör det så lätt att falla in i beroende av narkotika”*. Motionären menar att många länders toleranta förhållningssätt till framför allt cannabis utgör ett hot mot svensk cannabispolicy i samband med ett Schengenanslutande och skildrar behovet av en fortsatt och lyckad svensk cannabispolicy (# 7). Återigen vill man använda sig av straffrättsliga metoder för att normalisera befolkningen.

Vid regeringens framställning om dess narkotikapolitiska strategi från år 1997/98 uttrycker regeringen en oro inför länders mer liberala inställning till cannabis. Hur påverkar detta Sverige, frågar de sig? Slutsatsen i redogörelsen gör klart att det krävs krafttag mot denna trend och att Sverige bör agera mer internationellt i frågan (#11). Här uppstår svårigheten att göra en distinktion mellan maktfunktionerna då det inte görs tydligt vilka åtgärder som bör vidtas.

Liknande inslag följer ofta inom de dokument vi har analyserat. Vi tycker ändå att vi har kunnat urskilja inslag med tydligare förankring till antingen positiva respektive negativa maktfunktioner inom de analyserade dokumenten, vilka vi nedan redogör för.

Vi har funnit inslag av maktfunktioner i 25 av de 29 analyserade riksdagsdokumenten. Nio av dessa berörde negativa maktfunktioner där åtgärderna kan direkt relateras till straffrättsliga metoder. Åtta dokument berörde positiva maktfunktioner där åtgärderna framför allt berörde mer resurser och ökade befogenheter till tull och polis. Endast två av dessa sistnämnda dokument innehöll åtgärder som betonar rent förebyggande eller normskapande metoder. I fem dokument har vi funnit inslag av uppmaningar till åtgärder inom frågan, vilka inte går att relatera till vare sig positiva eller negativa maktfunktioner. Dessa inslag berör en uppmaning till en fortsatt restriktiv linje angående synen på cannabis utan att nämna inom vilka områden, eller bara en konstatering att fortsatta åtgärder krävs. Tre dokument relateras till de båda maktfunktionerna, vilket vi gav exempel på tidigare.

Nedan kommer vi att göra en förtydligande distinktion mellan de båda maktfunktionerna genom att exemplifiera med inslag från riksdagsdokumenten.

5.3.1 Positiva maktfunktioner – normskapande åtgärder

I socialutskottets betänkande angående motionerna kring vissa narkotikafrågor, pekar många motionärer på behovet av kraftfulla insatser för att möta legaliseringskrav av cannabis. I betänkandet redogörs tydligt för problematiken utifrån följande citat:

”...och slutligen om behovet av att med kraft bemöta krav på en liberalisering och i samarbete med övriga länder verka för ett narkotikafritt samhälle (yrkande 4). Motionärerna pekar på att popmusiker och idrottsstjärnor och andra s.k. kändisar som förknippas med droger får stort utrymme i massmedia. Risken är stor att ungdomar sätter likhetstecken mellan framgång och droger. Motionärerna är också kritiska mot den stora mängd drogsymboler som säljs fritt på den svenska marknaden. Som exempel nämns olika klädesplagg och skivomslag vilka försetts med drogsymboler, texter om legalisering av narkotika m.m., en importerad tidskrift där man kan beställa marijuana och lära sig hur man tillverkar droger. Motionärerna anser att en samlad bild

av drogproblemen är nödvändig, liksom en medveten kamp mot liberalisering av, handel med och bruk av narkotika” (# 4).

Utifrån citatet yrkar man därför på behovet av att bekämpa drogliberala inslag i hela samhället, som ett led i det förebyggande arbetet mot narkotika och cannabis.

I regeringens skrivelse 2004/05 angående insatserna för narkotikabekämpning utifrån regeringens narkotikahandlingsplan, redogörs för många lyckade kampanjer i förebyggande syfte. Regeringens narkotikasamordnare har genom sin organisation Mobilisering Mot Narkotika genomfört ofantligt många lyckade insatser inom hela civilsamhället. Bedömningen är att regeringens särskilda narkotikasatsning, främst vad gäller cannabisfrågan, har varit lyckosam men på grund av problemets omfattning krävs ytterligare ansträngningar (# 25).

Inom debatten i riksdagen görs ett uttalande som styrker svensk cannabispolicy och dess framgångar, framför allt vad gäller normskapande arbete i kampen mot narkotika. Svensson hänvisar till obekräftade källor att Sverige har västvärldens mest narkotikanegativa ungdom, efter Nya Zeeland och Island och manar till en fortsatt restriktiv linje med betoning på normskapande åtgärder (# 8).

”Med den situation som vi har då drogerna översvämmar vårt land måste saker och ting göras. Detta retoriskt laddade citat visar på motionärens vilja att komma tillrätta med problemet. Vidare påstår motionären att användandet av cannabis har ökat med 200 procent från 1998 till 2006. Utifrån dessa uttalanden vill motionären driva igenom möjligheten för polisen att tilltvinga sig urin- eller blodprov på barn under 15 år för att avgöra om de har spår av narkotika i kroppen (# 26). En annan motionär vill i sin motion 2004/05 ha möjlighet för polisen att utföra cannabistester på bilister (#24).

5.3.2 Negativa maktfunktioner – straffrättsliga åtgärder

I socialutskottets betänkande från år 1996/97 har man uppmärksammat problematiken med legaliseringskrav från Europa. Följande citat skildrar den föredragna svenska policyn inom frågan – *”Sverige måste kraftfullt säga nej till legaliseringskraven som kommer från Europa. Legal narkotika skulle öka tillgången på narkotika, vilket i sin tur skulle innebära att allt fler människor riskerar att fastna i ett beroende”* (# 8). Vid överläggningen i Sveriges riksdag om EU:s rambeslut om olaglig narkotikahandel vill en deltagare förhindra andra europeiska länder att själva få bestämma över deras cannabispolicy och vill med detta eliminera all liberal narkotikapolitik inom EU (# 21). Dessa två inslag skildrar ett internationellt

ställningstagande där synen att bruk av cannabis ska straffläggas även utanför Sveriges gränser görs tydlig.

Den åtgärd i kampen mot narkotika och i det här fallet främst cannabis, vilken beskrivs som mest lyckosam är 1994 års konferens som hölls av Stockholm stad. Konferensen *European Cities Against Drugs* samlade representanter från 24 europeiska städer. Under konferensen skrevs en resolution under, senare kallad Stockholmsresolutionen, av alla representanter där de förband sig att inte legalisera cannabis i respektive stad (# 4). Negativa maktfunktioner är här vapnet i kampen emot cannabis.

I en motion från år 1990/91 beskriver man en situation där cannabisbruket ökar dramatiskt. För att komma tillrätta med denna problematik krävs därför hårdare straff för eget bruk. Denna straffrättsliga åtgärd ger även ökade befogenheter för polisen då dessa genom denna restriktivare lag får rätten att tilltvinga sig blod- eller urinprov för att bevisa eget bruk. Här sammanfaller visserligen de båda maktfunktionerna då den negativa maktfunktionen i form av en straffskärpning ger upphov till en positiv maktfunktion i form av ökade befogenheter för polisen att kontrollera medborgarna (#1).

6. Diskussion

Här har vi valt att lägga tyngdpunkten på de tongivande tendenser vi har funnit inom diskursen genom vår analys av riksdagsdokumenten. Utöver detta för vi en allmän diskussion angående innehållet inom diskursen. För att styrka vår argumentation relaterar vi i en del fall till det historiska perspektivet av frågan som vi tidigare redogjort för.

Den mest slående tendensen inom diskursen är hur pass homogent och likriktat innehållet i diskursen är. Någon diskussion inom diskursen förs ej, vilket hade kunnat ge resultat av en ändrad karaktär av problemuppfattningen eller förändrade förhållningssätt till åtgärder. Istället utgör diskursens innehåll en och samma uppfattning.

I och med att diskursens innehåll aldrig blir ifrågasatt, blir det därför lättare att legitimera restriktiva åtgärder. Dessa maktfunktioner verkar i sin tur domineras av åtgärder genom tull och polis, antingen genom mer resurser och ökade befogenheter eller genom straffskärpningar. Det hade förmodligen inte varit lika lätt att driva igenom dessa förslag på åtgärder, vilket skett såsom det redogörs för inom det arkeologiska angreppssättet, om det inom diskursen funnits en opinion emot den rådande dominerande uppfattningen angående cannabisfrågan. Istället skapas utestängningsmekanismer både inom och utanför diskursen. Inom diskursen ser man ett tydligt mönster om vad som är tillåtet och inte tillåtet att säga, vad som är sant och falskt etc. Utanför diskursen skapas förbud och restriktioner vilket leder till att människors frihet begränsas. Den hegemoniska kulturen inom diskursen är slående vilket vi nedan vill belysa närmre.

6.1 Tendenser angående cannabis skadeverkningar

Vad gäller cannabis skadeverkningar är uppfattningen från samtliga inom diskursen densamma. Cannabis beskrivs som en synnerligen farlig drog med allvarliga skadeverkningar. Kunskapen bakom denna inställning verkar vara så pass etablerad att referenser inte krävs. Det kan förmodligen förhålla sig så att deltagarna inom diskursen anser att detta vetande är etablerat för alla och att det inte krävs bevis för att styrka uttalanden om hur pass farligt cannabisbruk är. Detta ser vi som en brist, då det trots allt finns åtskilligt med litteratur vilka bygger på vetenskapligt underbyggda fakta och hävdar motsatsen. Vi vill därför ge exempel på detta för att förtydliga vårt resonemang.

Inom diskursen redogörs det för en rad olika skadeverkningar som uppkommer till följd av cannabisbruk. Dessa skadeverkningar består av bland annat hur cannabisbruk påverkar minnet, den språkliga förmågan, fertilitetsproblem, leder till fosterskador, samband mellan cannabis och våldsbrott samt självmord, pubertetsfördröjning, samt försämrat immunförsvar. Medical Doctor vid Harvard Medical School Lester Grinspoon resonerar kring hur minnet påverkas i kapitel 4 i sin bok *Marihuana reconsidered*. Grinspoons slutsats efter att ha hänvisat till ett stort antal studier inom området, pekar på att minnet endast påverkas i samband med det akuta ruset och att flexibilitet i tanken är att betrakta som ett rusfenomen snarare än att betraktas som en sidoeffekt eller skadeverkan (Grinspoon, 1999:kap 4). Ett liknande uttalande går att finna från Ph.D. Lynn Zimmer och M.D. John P. Morgan i deras avhandling *Marijuana Myths, Marijuana Facts*. De hänvisar till kliniska studier som gjorts inom området för att klargöra hur minnet påverkas av cannabisbruk. Deras resultat är samstämmiga med Grinspoons och de menar att minnet återgår till sin fulla funktion efter akut rus (Zimmer & Morgan, 1997:kap 10).

Enligt Zimmer & Morgan visar studier på att det inte föreligger något samband mellan cannabisbruk och försämrad fertilitet eller fosterskador (Zimmer & Morgan, 1997:kap.12). Grinspoon redovisar även studier som påvisar att ett samband mellan cannabisbruk och våldsbrott inte föreligger (Grinspoon 1999:311). Vad gäller sambandet mellan självmord och cannabisbruk, får vi anta att detta är kopplat till depressionsbetingelser. Enligt Grinspoon kan depression förekomma, särskilt hos debutantbrukare av drogen, under föresats att en underliggande depression finns sedan tidigare. Något annat samband mellan depression och Cannabisbruk har inte kunnat styrkas vetenskapligt (Grinspoon 1999:275). Påståendet om en försenad pubertetsutveckling motbevisas av Zimmer & Morgan då de pekar på bristen av vetenskapliga studier inom fallet (Zimmer & Morgan, 1997:kap.12). Uttalanden om att immunförsvaret försämras eller att psykisk sjukdom kan föreligga i samband med cannabisbruk, avfärdas av Zimmer & Morgan. De menar att även i dessa fall saknas det trovärdiga vetenskapliga resultat för att stödja ett sådant påstående (Zimmer & Morgan, 1997:kap.14, kap.9). Dessa vetenskapliga resultat skildrar en helt annan bild av cannabis skadeverkningar än vad debatttagarna målar upp.

6.2 Tendenser angående cannabis ökade utbredning i Sverige

Detta är det mest frekventa inslaget inom analysmomentet för möjlighetsvillkor. Återigen hävdas samma sak inom diskursen. Cannabisbrukets omfattning ökar samtidigt som utbudet ökar. Detta beskrivs som en bister utveckling vilket kräver åtgärder. För att här legitimera sina anspråk på åtgärder inom frågan, väljer många – nio av femton - att referera till källor. Att detta sker oftare än tidigare under delen för skadeverkningar, tror vi beror på att dessa källor är lättare att stå oemotsagda. Det handlar oftast om statistik framtagna av organisationer bundna till staten, alltså inte kunskap som går att ha fundamentalt olika uppfattningar om.

Ensidigheten är här tydlig inom diskursen. Att cannabisbruket ökar är inte bra och någon opinion emot denna inställning finns inte.

6.3 Tendenser angående problematiken med attitydförändringar och legaliseringstrenden från Europa

Även denna problematik uppmärksammas relativt ofta inom diskursen. Deltagarna inom diskursen är av samma uppfattning. Ungdomars mer liberala förhållningssätt till cannabis och legaliseringstrenden från Europa beskrivs som ett allvarligt problem. Att det saknas referenser förutom i ett fall, har förmodligen även detta sin förklaring i att det uppfattas som ett vetande som delas av alla. Inom delen för cannabisbrukets ökning i Sverige, kan man dra slutsatsen att detta delvis beror på ett förändrat förhållningssätt till cannabis inom en del av befolkningen. Samtidigt har det säkert inte gått någon inom diskursen obemärkt förbi att många länder inom Europa har ett annorlunda förhållningssätt till cannabis än vad som är fallet i Sverige.

6.4 Tendenser inom maktfunktionerna

Här ser vi en tendens inom diskursen att förespråka vad vi vill kalla för hårda åtgärder, alltså insatser där mer resurser och ökade befogenheter skall ges till tull och polis samt straffskärpningar. Mjuka åtgärder i form av förebyggande åtgärder där mer resurser ges till utbildning och forskning kring cannabisfrågan, upplysning för allmänheten samt skadelindrande åtgärder, återfinns knappt alls inom diskursen. Målet med ett narkotikafritt samhälle utifrån nolltolerans, vilket vi redogjort för inom det arkeologiska angreppssättet, är en tydlig tendens som går att finna genom vår analys. Vi får uppfattningen att problemets karaktär är så pass allvarligt att ändamålet helgar medlen. Människors frihet måste begränsas för att få bukt med problemet och insatserna skall främst riktas till polis och rättsväsende.

Bristen på en konsekvensanalys av den förda politiken angående cannabisfrågan, är något som vi uppmärksammat inom diskursen. Att den nuvarande politiken har misslyckats talar sitt tydliga språk då cannabisbruket och tillgången till drogen har ökat samtidigt som man fortsätter att genomdriva restriktiva insatser. Att en del länder inom Europa väljer att inte kriminalisera eget bruk av cannabis är något som inom diskursen endast ses som en fara för utvecklingen i Sverige. Deltagarna inom diskursen väljer att inte ställa sig frågan om varför opinionsbildningen och cannabispolicyn skiljer sig så markant mellan Sverige och flertalet europeiska länder.

Ett varningens finger måste resas mot den här typen av indoktrinering och enkelspåriga förhållningssätt. Kanadensiska kongressens rapport har detta att säga; *“In our view, it is clear that if the aim of public policy is to diminish consumption and supply of drugs, specifically cannabis, all signs indicate complete failure.”* (Nolin & Kenny, 2002:33-34).

6.5 Utestängningsmekanismer inom diskursen

Inom alla analysmoment har vi funnit ett ramverk inom diskursen kopplat till utestängningsmekanismerna vad gäller diskursens kultur. Detta ramverk byggs upp av den etablerade kunskap som presenteras samt av den dramatiska retorik man finner inom diskursen. Eftersom ingen motsats till kunskapen går att finna inom diskursen, tycker vi att ett mönster går att urskilja om vad som går och inte går att säga. Ett inslag talar om cannabisliberala samhällen som människofientliga samhällen. På den här nivån sätts ribban om uppfattningen angående cannabisfrågan. Vi har svårt att tänka oss att någon skulle ha modet att påstå motsatsen då den dominerande uppfattningen är så genomgående. Detta skulle innebära att det inslaget för många skulle representera en människofientlig uppfattning.

7. Sammanfattning

Vi har valt att anlägga ett teoretiskt perspektiv utifrån Michel Foucaults definition av diskurs kopplat till de centrala begreppen kunskap och makt. För vår analys har vi även valt Foucault som inspirationskälla och använt oss av dennes analyskedja; möjlighetsvillkor – vetande - styrning-makt, som metod. Våra frågeställningar har varit hur cannabisdiskursen ser ut i den svenska riksdagen och vilka tongivande tendenser det går att finna i denna. För att analysera cannabisdiskursen i riksdagen valde vi att använda oss av 29 riksdagsdokument som analysmaterial. Vi har valt att presentera diskursen utifrån ovan nämnda analyskedja.

Möjlighetsvillkoren utgörs av hur problemet framställs på olika vis. Cannabis förklaras inom diskursen som en synnerligen farlig drog med allvarliga skadeverkningar. Dessutom talas det inom diskursen om ett ökat cannabisbruk och en ökad tillgång på drogen. Det förklaras även inom diskursen om en förändrad attityd till cannabisfrågan hos en del av befolkningen samt hur legaliseringstrenden från Europa hotar svensk policy inom frågan. Utöver detta har vi funnit inslag av en laddad retorik som sätter upp ramar för vad som är tillåtet och inte tillåtet att säga inom diskursen. Detta sammantaget gestaltar problemet inom diskursen.

Det etablerade vetandet inom diskursen relateras till både möjlighetsvillkoren och maktfunktionerna. För att identifiera problemet inom diskursen hänvisar man till samma vetande som är tänkt att ge stöd för åtgärder inom frågan. Vi har upptäckt att detta vetande förmodligen anses så pass etablerat att referenser oftast inte krävs, vilket är fallet inom diskursen. Vi har sett detta som en brist, framför allt vad gäller vetenskaplig forskning kring själva problematiken om cannabis skadeverkningar vilket utgör grunden för att cannabisbruket skall ses som ett problem, och har därför valt att presentera alternativa källor i vår diskussion för att belysa denna brist.

Vetandet som relateras till maktfunktionerna har få referenser. De flesta av dessa referenser bygger på en kunskap utifrån statistik framtagen av till staten bundna organisationer. Inom diskursen är det vanligt att problemet framställs som mycket allvarligt utifrån möjlighetsvillkoren och att det därför krävs hårda åtgärder.

Vi valde att dela upp maktfunktionerna i positiva och negativa, utifrån Foucault. Både negativa som positiva maktfunktioner återkommer nästan lika ofta inom diskursen. Utöver dessa har vi funnit en del som är mer svårplacerade inom respektive maktfunktion.

De positiva maktfunktionerna utgörs av insatser riktade till polis och tull samt normskapande åtgärder i förebyggande syfte. De negativa utgörs av straffrättsliga metoder i form av exempelvis straffskärpningar och nya lagar inom frågan. Vad gäller de positiva har vi funnit att dessa domineras av mer resurser och ökade befogenheter till tull och polis. De negativa utgörs främst av straffskärpningar. Detta visar på att hårda metoder föredras inom diskursen istället för mjuka metoder i form av insatser utan att dessa begränsar människans frihet, exempelvis genom utbildning och information för allmänheten samt forskning inom frågan.

Den mest anmärkningsvärda tendensen inom diskursen är hur homogen och enkelspårig uppfattningen är angående cannabisfrågan. Det vetande som presenteras inom diskursen blir oemotsagd och en diskussion kring en alternativ cannabispolicy ges inget utrymme. Denna tendens följer som en röd tråd genom hela diskursen. Vi har även funnit att det råder en brist på referenser genom hela diskursen. En annan tendens inom diskursen är kopplad till maktfunktionerna. Det råder mer eller mindre konsensus om att drastiska åtgärder krävs för att komma tillrätta med problemet.

De utestängningsmekanismer vi har funnit genom vår analys relateras både till diskursens egen kultur samt till maktfunktionerna. Inom diskursen har vi funnit att ett ramverk har byggts upp vilken sätter upp regler för vad som får och inte får sägas, vad som är rätt eller fel etc. Cannabis skall ses som en synnerligen farlig drog och alternativa uppfattningar vittnar exempelvis om människofientlighet. En ofta återkommande dramatisk retorik med tillspetsad argumentation förstärker även detta ramverk.

Utestängningsmekanismer relaterade till maktfunktionerna består av de åtgärder som pådrivs inom diskursen genom att människors frihet begränsas, antingen genom straffskärpningar och nya lagar eller genom ökade befogenheter till tull och polis vilket kan kränka människors integritet.

8. Referenser

- Bergström, Göran & Boréus, Kristina. 2005 – “Textens mening och makt”, *Studentlitteratur*, Lund.
- Grinspoon, Lester. 1999 – ”Marihuana Reconsidered: The most thorough evaluation of the benefits & dangers of cannabis”, *Quick American Archives*, Oakland.
- Hakkarainen, Pekka m.fl. (red). 1996 – ” Discussing Drugs and Control Policy: comparative studies on four Nordic countries”, *NAD*, Helsinki
- Kassman, Anders. 1998 – “Polisen och narkotikaproblemet: Från nationella aktioner mot narkotikaprofitörer till lokala insatser för att störa missbruket”, *Almqvist & Wiksell International*, Stockholm
- Linton, Magnus. 2002 – ”Den nationella baksmällan”, *Arena*, 6/02, Arenagruppen
- MacCoun, Robert & Reuter, Peter. 1997 – ” Interpreting Dutch Cannabis Policy: Reasoning by Analogy in the Legalization Debate”, *Science*, volym 278, American Society for the Advancement of Science
- Nolin, Pierre Claude. Kenny, Colin. 2002 – ”Cannabis: Our Position For a Canadian Public Policy – Report of the Senate Special Committee on Illegal Drugs – Summary report”, *Kanadensiska senaten*.
- Zimmer, Lynn & Morgan, John P. 1997 – “Marijuana Myths Marijuana Facts: a review of the scientific evidence”, *Lindesmith Center*, New York.

8.1 Riksdagsdokumenten

1. Motion **1990/91:Ju819**
Motion till riksdagen
Av Isa Halvarsson (fp)
Nordiskt samarbete mot narkotika m.m.
2. Kammarens protokoll
Riksdagens snabbprotokoll **1992/93:107**
Utdrag av protokoll: 1992/93:140 om översyn av narkotikastrafflagen
8§ svar på interpellation
3. Kammarens protokoll
Riksdagens snabbprotokoll **1992/93:117**
5§ Tobakslag
Socialutskottets betänkande 1992/93:SoU26
Tobakslag (proposition 1992/93:185)
4. Betänkande **1993/94:SoU31**
Socialutskottets betänkande
Vissa socialtjänstfrågor
Vissa narkotikafrågor, åtgärder mot missbruk, motionerna
5. Regeringens skrivelse **1993/94:247**
Investera i Hälsa – Prioritera för Hälsa
Av Carl Bildt, Bo Könberg
6. Motion **1994/95:A802**
Motion till riksdagen
Av Lars Leijonborg m.fl. (fp)
Jämställdhet
7. Kammarens protokoll
Riksdagens snabbprotokoll, protokoll **1994/95:120**
3§ Debatt om Schengenavtalet
8. Betänkande **1996/97:SoU10**
Socialutskottets betänkande
Narkotikafrågor
9. Motion **1996/97:So656**
Av Lars Leijonborg m.fl (fp)
Drogberoende
10. Motion **1996/97:Ju708**
Motion till riksdagen
Av Tuve Skånberg (kd)
Försäljning av haschtillbehör
11. Kammarens protokoll
Riksdagens snabbprotokoll **1997/98:118**
10§ Information från regeringen om regeringens skrivelse. En samlad strategi samt om det särskilda mötet i FN:s generalförsamling om narkotika
12. Regeringens skrivelse **1997/98:172**
En narkotikapolitisk redogörelse
Av Göran Persson, Margot Wallström
(Socialdepartementet)
13. Motion **1997/98:Ju924**
Motion till riksdagen

- Av Siw Persson (fp)
En svensk myndighet för narkotikabekämpning
14. Yttrande SoU7y
Socialutskottets yttrande **1998/99:SoU7y**
Ungdomsfrågor 98/99 till kulturutskottet
 15. Motion **1998/99:So461**
Motion till riksdagen
Av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)
Beroende och missbruk
 16. Skriftlig fråga **2000/01:845**
Av Christina Pehrsson (m) till socialminister Lars Engqvist (s)
 17. Motion **2001/02:Ju322**
Motion till riksdagen
Av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m)
Narkotikapolitiken
 18. Motion **2001/02:So622**
Av Margareta Viklund m.fl. (kd, m, v, c, fp, mp)
Droger
 19. Kammararens protokoll
Riksdagens protokoll **2003/04:9**
8§ Svar på interpellation 2003/04:1 om psykiatrivårdens sammanbrott
 20. Kammararens protokoll
Riksdagens protokoll **2003/04:21**
9§ Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering
 21. Kammararens protokoll
Riksdagens protokoll **2003/04:130**
12§ Rambeslut om olaglig narkotikahandel
Godkännande av EU:s gemensamma rambeslut angående narkotikahandel
 22. Skriftlig fråga **2004/05:1454**
Av Torkild Strandberg (fp) till justitieminister Tomas Bodström om cannabis
 23. Svar på skriftlig fråga **2004/05:1454**
Av justitieminister Tomas Bodström
 24. Motion **2004/05:Ju242**
Motion till riksdagen
Av Lena Adelsohn Liljeroth (m)
Drogtestning av bilister
 25. Regeringens skrivelse **2004/05:2** Insatser för narkotikabekämpning utifrån regeringens narkotikahandlingsplan
Skrivelse 2004/05:152
Av Göran Persson, Morgan Johansson
(Socialdepartementet)
 26. Kammararens protokoll
Riksdagens protokoll **2005/06:111**
11§ Svensk narkotikapolitik
 27. Motion **2005/06:So634**
Av Mikael Oscarsson (kd)
Kraftfulla åtgärder mot anabola steroider, läkemedelsmissbruk och narkotika
 28. Motion **2005/06:So2**

Av Erik Ullenhag m.fl. (fp)
Med anledning av proposition 2005/06:30
Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner

29. Motion **2006/07:Ju311**

Av Torkild Strandberg (fp)

Kampen mot narkotika